

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Патріотичне виховання в бібліотеках

Рекомендаційний бібліографічний список

укладачі:

Алла Іванівна Рубан,
наук. співробітник відділу науково-методичного забезпечення діяльності мережі освітянських бібліотек Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського,
Ірина Іванівна Хемчян,
завідувач відділу науково-методичного забезпечення діяльності мережі освітянських бібліотек Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

наук. ред. Тетяна Василівна Добко,
д-р наук із соц. комунікації, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

На сучасному етапі розвитку України, коли наша держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, що мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення власної долі, пріоритетним завданням поряд з забезпеченням суверенності й територіальної цілісності, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка значною мірою формує майбутній розвиток Української держави. Як зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641), серед виховних напрямів сьогодні найактуальнішими виступають патріотичне й громадянське виховання, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь.

Зважаючи на актуальність питання формування в дітей та молоді національно-патріотичного виховання, фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний список „Патріотичне виховання в бібліотеках”.

Бібліографічний посібник має 4 розділи, в яких відображено законодавчі й нормативні документи, монографії, дисертаційні дослідження, навчальні та методичні видання, матеріали конференцій та семінарів, публікації періодичних і продовжуваних видань, бібліографічні, аналітичні й реферативні посібники за період 2000–2017 років.

До першого розділу **„Нормативно-правова база з питань національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді”** включено актуальні документи, що висвітлюють питання державної політики щодо національно-патріотичного виховання (законодавчо-нормативні акти Верховної Ради України, укази й розпорядження Президента України, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних державних органів виконавчої влади).

У другому розділі **„Національно-патріотичне виховання: теорія й практика”** представлено публікації, в яких висвітлено теоретичні засади патріотичного виховання особистості й представлено досвід роботи бібліотек з формування громадянської на національної самосвідомості учнів.

Третій розділ **„Методика організації та проведення виховних заходів з національно-патріотичного виховання учнів”** має 2 підрозділи: „Методичні рекомендації для проведення заходів із національно-патріотичного виховання” й „Сценарії заходів”.

У четвертому розділі **„Інформаційно-аналітичне й бібліографічне забезпечення національно-патріотичного виховання”** подано рекомендаційні бібліографічні списки й покажчики, аналітичні та реферативні огляди, які висвітлюють доробок теоретиків і

практиків патріотичного виховання й спрямовані на допомогу проведенню заходів з означеної тематики.

Базою для пошуку джерел інформації слугували фонди ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та інтернет-ресурси.

Рекомендаційний бібліографічний список розраховано на бібліотекарів загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, вчителів, класних керівників, організаторів виховної роботи навчальних закладів. Він може бути використаний у роботі бібліотек різних систем та відомств, а також стане в пригоді тим, хто займається науково-дослідною, науково-педагогічною, науково-методичною діяльністю.

I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Законодавчо-нормативні акти Верховної Ради України

1. **Про відзначення подвигу героїв бою під Крутами** : постанова Верхов. Ради України від 16 трав. 2013 р. № 261-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 1. – Ст. 34. – Текст постанови доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/261-18>.
2. **Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді** : постанова Верхов. Ради України від 12 трав. 2015 р. № 373-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 41. – Ст. 1249 ; Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 256. – Текст постанови доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/373-19>.
3. **Про встановлення Дня українського добровольця** : постанова Верхов. Ради України від 17 січ. 2017 р. № 1822-VIII // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 11. – Ст. 320. – Текст постанови доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1822-19>.
Про встановлення Дня українського добровольця, який встановлено відзначати щорічно 14 березня.
4. **Про Державний Гімн України** : Закон України від 6 берез. 2003 р. № 602-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 13. – Ст. 560. – Текст Закону доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/602-15>.
5. **Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку** : постанова Верхов. Ради України від 22 трав. 2003 р. № 865-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 24. – Ст. 1121. – Текст постанови доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/865-15>.
6. **Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті** : Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 314-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 40. – Ст. 1178 ; Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 25. – Ст. 190. – Текст Закону доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/314-19>.
7. **Про увіковічення пам'яті Героїв України, які віддали своє життя за свободу і незалежність України** : постанова Верхов. Ради України від 13 січ. 2015 р.

№ 97-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 6. – Ст. 115. – Текст постанови доступний також в інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/97-19>.

Про створення в центральній частині Києва Українського національного пантеону, а в інших містах України – Алеї пам'яті Героїв України.

8. **Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років :** Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 315-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 40. – Ст. 1179. – Текст Закону доступний також в інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/315-19>.

Про встановлення в Україні Дня пам'яті та примирення, який відзначається щороку 8 травня. 9 травня в Україні щороку відзначається державне свято – День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (День перемоги).

Укази й розпорядження Президента України

9. **Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва :** указ Президента України від 04 січ. 1995 р. № 14/95 // Уряд. кур'єр. – 1995. – 12 січ. (№ 5). – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/14/95>.

10. **Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні :** указ Президента України від 11 лют. 2015 р. № 69 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 13. – Ст. 340. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/69/2015>.

Про встановлення в Україні Дня Героїв Небесної Сотні, який наказано відзначати щорічно 20 лютого.

11. **Про День Гідності та Свободи :** указ Президента України від 13 листоп. 2014 р. № 872 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 92. – Ст. 2641. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/872/2014>.

Про встановлення в Україні Дня Гідності та Свободи, який наказано відзначати щорічно 21 листопада.

12. **Про День захисника України :** указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. № 806 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 83. – Ст. 2353. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806/2014>.

Про встановлення в Україні свята - Дня захисника України, яке наказано відзначати щорічно 14 жовтня.

13. **Про День Національної гвардії України** : указ Президента України від 18 берез. 2015 р. № 148 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 23. – Ст. 632. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/148/2015>.
Про встановлення в Україні Дня Національної гвардії України, який наказано відзначати щороку 26 березня.
14. **Про День Соборності України** : указ Президента України від 13 листоп. 2014 р. № 871 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 92. – Ст. 2640. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/871/2014>.
Про відзначення щорічно 22 січня – у день проголошення в 1919 році Акта злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки – Дня Соборності України.
15. **Про День Українського козацтва** : указ Президента України від 7 серп. 1999 р. № 966/99 // Голос України. – 1999. – 12 серп. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966/99>.
16. **Про додаткові заходи** щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді : указ Президента України від 21 лют. 2002 р. № 157/2002 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 9. – Ст. 392. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/157/2002>.
17. **Про заходи у зв'язку з 80-ми роковинами Великого терору – масових політичних репресій 1937–1938 років** : указ Президента України від 23 берез. 2017 р. № 75/2017 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 27. – Ст. 774. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/75/2017>.
18. **Про заходи щодо** дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді : розпорядж. Президента України від 29 черв. 2001 р. № 173/2001-рп // Уряд. кур'єр. – 2001. – 5 лип. (№ 117). – Текст розпорядження доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/173/2001-%D1%80%D0%BF>.
19. **Про заходи щодо** поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді : указ Президента України від 12 черв. 2015 р. № 334 // Офіц. вісн. Президента України. – 2015. – № 14. – Ст. 971. – Текст указу доступний також в інтернеті: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334/2015>.
Про утворення Робочої групи з розроблення Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки.
20. **Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді** : указ Президента України від 25 жовт. 2002 р. № 948/2002 // Офіц. вісн.

України. – 2002. – № 44. – Ст. 2002. – Концепція... додається. – Текст документа в ред. від 18 груд. 2014 р. доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/948/2002>.

Про схвалення Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, що додається.

21. **Про Стратегію національно-патріотичного** виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки : указ Президента України від 13 жовт. 2015 р. № 580/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 83. – Ст. 2749. – Стратегія... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>.

Постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України

22. **Про затвердження Державної** цільової соціальної програми „Молодь України” на 2016–2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Каб. Міністрів України від 18 лют. 2016 р. № 148 // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 21. – Ст. 828. – Програма... додається. – Текст документа в ред. від 31 берез. 2017 р. доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-п>.

Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості.

23. **Про затвердження Державної** цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : постанова Каб. Міністрів України від 1 берез. 2017 р. № 115 // Офіц. вісн. України. – 2017. – № 22. – Ст. 621. – Програма... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>.

Серед цілей Програми – формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві.

24. **Про затвердження плану заходів** щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік : розпорядж. Каб. Міністрів України від 30 листоп. 2016 р. № 898-р // Уряд. кур'єр. – 2016. – 9 грудня (№ 232). – План заходів... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-2016-%D1%80>.

25. **Про затвердження плану заходів** щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини : розпорядж. Каб. Міністрів України від 8 груд. 2009 р. № 1494-р // Уряд. кур'єр. – 2009. – 30 груд. (№ 244). – С. 15 ; Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2010. – № 1. – С. 6. ; Інформ. зб. для директора шк. та зав. дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 228–231. – План заходів... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1494-2009-%D1%80>.
26. **Про затвердження плану заходів** щодо популяризації державних символів України, виховання поваги до них у суспільстві : розпорядж. Каб. Міністрів України від 7 груд. 2016 р. № 954-р // Уряд. кур'єр. – 2016. – 29 груд. (№ 247). – План заходів... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/954-2016-%D1%80>.
27. **Про схвалення Концепції** Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : розпорядж. Каб. Міністрів України від 9 груд. 2015 р. № 1320-р // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 102. – Ст. 3529. – Концепція... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80>.
28. **Про утворення Міжвідомчої комісії** з питань національно-патріотичного виховання : постанова Каб. Міністрів України від 22 лип. 2015 р. № 524 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 60. – Ст. 1978. – Положення про Міжвідомчу комісію... додається. – Текст документа в редакції від 05.10.2016 доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/524-2015-%D0%BF>.

Нормативно-правові акти центральних державних органів виконавчої влади

Міністерство освіти і науки України

29. **Про деякі питання підтримки** пластового (скаутського) руху в Україні [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 21 берез. 2016 р. № 294 // Шкільництво : [сайт]. – Електрон. дані. – [Б. м.] : Р. Moroz, 2017. – Додаток: Рекомендації щодо поетапного створення пластових центрів. – Режим доступу: http://morpd.at.ua/load/normativni_dokumenti/nakazi/pro_dejaki_pitannja_pidtrimki_plastovogo_skautskogo_rukhu_v_ukrajini/13-1-0-689, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

30. **Про затвердження Концепції** національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : наказ М-ва освіти і науки України від 16 черв. 2015 р. № 641 // Інформ. зб. та комент. М-ва освіти і науки України. – 2015. – № 7. – С. 70–95 ; № 8. – С. 87–95. – Додатки: Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді; Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4068->.
31. **Про затвердження Плану** заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді : наказ М-ва освіти і науки України від 27 жовт. 2014 р. № 1232 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 82–85. – Додаток: План заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді: с. 83–85. – Текст документа доступний також в інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/.
32. **Про затвердження Положення** про Всеукраїнські спортивні ігри серед учнів професійно-технічних навчальних закладів України „Козацька наснага” : наказ М-ва освіти і науки України від 29 лют. 2016 р. № 194 // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 45. – Ст. 1652. – Положення... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0721-16>.
- Основними завданнями Спортивних ігор є: виховання в учнів поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу; створення умов для належного рівня підготовки учнів до військової служби, виховання патріотичних почуттів серед учнівської молоді, громадянської відповідальності; підтримання оптимального рівня фізичного розвитку та збільшення рухової активності учнів; формування стійких мотивацій до самостійних занять фізичною культурою і спортом.*
33. **Про затвердження Положення** про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру „Сокіл” („Джура”) : наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 13 черв. 2012 р. № 687 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 52. – Ст. 2099. – Положення... додається. – Текст документа в ред. від 30.05.2014 доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1094-12>.

34. **Про затвердження Рекомендацій** щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 7 верес. 2000 р. № 439 // *Законы Украины : информ.-прав. портал.* – Електрон. дані. – [Б. м., б. р.]. – Рекомендації... додаються. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_2c/pg_isgbs0.htm, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
35. **Про методичні рекомендації** з патріотичного виховання : лист М-ва освіти і науки України від 27 листоп. 2014 р. № 1/9-614 // *Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком.* – 2015. – № 3/4. – С. 86–94. – Додаток: Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році: с. 86–94. – Текст документа доступний також в інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/44204/.
36. **Про національно-патріотичне** виховання в системі освіти [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 16 лип. 2015 р. № 768 // *Освіта. ua : [портал].* – Електрон. дані. – [Київ] : Osvita.ua. Видавництво „Плеяди”, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/47457/, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
37. **Про організацію Всеукраїнської** дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокіл” („Джура”) в навчальних закладах : лист М-ва освіти і науки України від 7 лют. 2015 р. № 1/9-78 // *Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком.* – 2015. – № 5/6. – С. 73–91. – Додаток: Рекомендації з організації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокіл” („Джура”) у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах України: с. 74–91. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/196/patvich17/>.
38. **Про організацію національно-патріотичного** виховання у дошкільних навчальних закладах : лист М-ва освіти і науки України від 25 лип. 2016 р. №1/9-396 // *Вихователь-методист дошк. закл.* – 2016. – № 8. – С. 52–57. – Додаток: Інструктивно-методичні рекомендації „Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах”. – Текст документа доступний також в інтернеті: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/images/banners/2016/07/1_9-396-16.pdf.
39. **Про Основні орієнтири** виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 31 жовт. 2011 р. № 1243 // *Інформ. зб. для директора шк. та зав. дит. садочком.* – 2015. –

№ 3/4. – С. 125–215. – Додаток: Основні орієнтири... – Текст документа доступний також в інтернеті: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/.

Про затвердження Основних орієнтирів виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України, метою яких є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у загальноосвітніх навчальних закладах України.

40. **Про особливу відповідальність** педагогічних та науково-педагогічних працівників [за виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого культурного потенціалу народу] : лист М-ва освіти і науки України від 29 лип. 2014 р. № 1/9-382 // Практика упр. закл. освіти. – 2014. – № 8. – С. 79. – Текст листа доступний також в інтернеті: <http://osvita.ua/legislation/other/42289/>.

41. **Про перегляд підходів** з організації діяльності музеїв історичного профілю [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 22 трав. 2015 р. № 1/9-255 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – [Київ], 2012– . – Додаток: Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4015->, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

42. **Про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю** школярів України „Нащадки козацької слави” : наказ М-ва освіти і науки України від 25 берез. 2008 р. № 245 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 31. – Ст. 1015. – Положення про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0312-08>.

Метою щорічного фестивалю є формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я учнівської молоді, поліпшення національно-патріотичного виховання школярів 6–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

43. **Про проведення дослідно-експериментальної роботи** на базі Сватівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 6 Сватівської районної ради Луганської області [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 18 трав.

2015 р. № 536 // Нормат.-прав. база / М-во освіти і науки України. – Електрон. дані. – [Київ], 2017. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-05-26/4012/nmo-536-1.pdf>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

Про дослідно-експериментальну роботу за темою „Система національно-патріотичного виховання учнів в умовах східного регіону України”.

44. **Про проект Концепції** Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки [Електронний ресурс] : рішення Колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 31 трав. 2012 р. № 6/1-21 // Сайт методиста РМК Будник Таміли Михайлівни / Будник Таміла Михайлівна. – Електрон. дані. – [Новоархангельськ], 2014. – Режим доступу: <http://werwill-derkann.webnode.com.ua/news/r%D1%96shennya-koleg%D1%96i-mon-v%D1%96d-31-05-2012-%C2%ABpro-proekt-kontsepts%D1%96i-zagalnoderzhavnoits%D1%96lovoi-sots%D1%96alnoi-programi-patr%D1%96otichnogo-vikhovannya-gromadyan-na-2013-2017-roki%C2%BB/>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
45. **Щодо відвідування музеїв** та навчально-тематичних екскурсій [з метою підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді] [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 8 трав. 2015 р. № 1/9-235 // Національно-патріотичне виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. обл. держадмін. – Електрон. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
46. **Щодо протидії пропаганді** сепаратизму та антиукраїнській ідеології в системі освіти [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 24 черв. 2015 р. № 1/9-302 // Міністерство освіти і науки України : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – [Київ], 2012– . – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4101->, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
47. **Щодо укомплектування кабінетів** предмета „Захист Вітчизни” в школах навчальною зброєю, муляжами зброї та боєприпасів, засобами індивідуального захисту (протигази) [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 12 верес. 2014 р. № 1/12-6406 // Освіта. ua : [портал]. – Електрон. дані. – [Київ] : Osvita.ua. Видавництво „Плеяди”, 2014. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42802/, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

48. **Копач С. О.** Національно-патріотичне виховання. Накази / Сергій Олександрович Копач, Ігор Іванович Стеценко ; [упоряд. Марія Кирилівна Голубенко]. – Київ : Ред. газ. з упр. освітою, 2014. – 125, [1] с. – (Бібліотека „Шкільного світу”).

Представлено чинну на 2014 р. нормативну базу Міністерства освіти і науки України щодо формування в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави з метою виховання в учнів громадянських якостей під час навчально-виховного процесу.

Міністерство молоді та спорту України

49. **Про затвердження Положення** про Центр патріотичного виховання :наказ М-ва молоді та спорту України від 23 жовт. 2013 р. № 720 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 93. – Ст. 3454. – Положення... додається. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1941-13>.

Центр патріотичного виховання – позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є формування гармонійно розвиненої особистості вихованців (учнів, слухачів); виховання почуття патріотизму, духовності, національної свідомості; забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості; організація оздоровлення та змістовного дозвілля молоді.

Міністерство культури України

50. **Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України** : наказ М-ва культури і мистецтв України від 11 черв. 1996 р. № 314 // Збірник нормативних документів із бібліотечної справи / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [уклад. Л. П. Бондар]. – Луцьк, 2009. – С. 110–119. – Текст наказу доступний також в інтернеті: http://lib.if.ua/spec/n_kray.html.

Київська обласна державна адміністрація

51. **Про проведення обласної** пошукової акції учнівської молоді „Герої серед нас: сучасні захисники України” [Електронний ресурс] : наказ департаменту освіти і науки Київ. обл. держадмін. від 17 берез. 2016 р. № 88 // Нац.-патріот. виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [2016]. – Додатки: Інформаційно-методичні матеріали обласної пошукової акції „Герої серед нас: сучасні захисники України”, Картка історико-краєзнавчого об'єкта, пов'язаного з історією Другої світової війни. – Режим

доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

Наказ видано на виконання Указу Президента України від 13.10.15 № 580 „Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки”, у рамках обласного освітньо-виховного проекту з громадянсько-патріотичного виховання „Моя країна – Україна, Київщина – серце України” та з метою виховання у дітей та учнівської молоді патріотизму, шанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України. а також розвитку у школярів творчих інтересів до краєзнавства та науково-дослідницької роботи.

II. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ТЕОРІЯ Й ПРАКТИКА

52. **Березівська Л.** Ідея національно-патріотичного виховання школярів у добу Української революції: за матеріалами журналу „Вільна українська школа” (1917–1920) / Лариса Березівська // Рідна шк. – 2016. – № 1. – С. 57–62. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/106919/>.

53. **Бех І.** Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання / Іван Бех // Рідна шк. – 2015. – № 1/2. – С. 3–6. – Бібліогр.: 7 назв.

У статті запропоновано визначення дефініції „патріотизм” та його компонентну структуру. Сформульовано положення, на які має орієнтуватися процес виховання патріотизму.

54. **Бех І.** Проблема патріотизму в сучасному науковому осмисленні / Іван Бех // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2015. – № 4/5. – С. 6–12. – Бібліогр.: 7 назв.

55. **Бондаренко О. Ю.** Актуальні питання патріотичного виховання / Бондаренко О. Ю. // Історія та правознавство. Позакл. робота. – 2014. – № 3. – С. 5–9.

Про методи і форми патріотичного виховання в системі загальновиховного процесу.

56. **Бояринцев О.** Історія та освіта як поле взаємодії школи і громадських організацій у справі патріотичного виховання молоді / Олег Бояринцев // Вісн. Ін-ту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2014. – Вип. 31. – С. 57–63. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vird_2014_31_13.pdf.

Аналізуються загальні підвалини взаємодії школи та громадських організацій у справі патріотичного виховання особистості. Розкрито завдання, що постають перед молодіжними громадськими організаціями спільно з школою, – спільне поширення історичної правди, формування в молоді інтересу до історичного минулого, розповсюдження науково обґрунтованого історичного знання в молодіжному середовищі, розвінчання історичних міфологем.

57. **Виховання національно свідомого**, патріотичного зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України : аналіт.-інформ. матеріали / [О. В. Бабак, І. Д. Бех, Т. Е. Василевська та ін.] ; Держ. ком. України у справах сім'ї та молоді, Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді. – Київ : [б. в.], 2003. – 191 с.
58. **Відеоролики [патріотичного спрямування]** [Відеозапис] // Нац.-патріот. виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
59. **Воропай Є. М.** Формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу в діяльності шкільної бібліотеки / Є. М. Воропай // Шк. б-ка плюс. – 2008. – Листоп. (№ 21/22). – С. 23–25. – Бібліогр.: с. 25.
60. **Гавлітіна Т. М.** Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Гавлітіна Тетяна Миколаївна ; [наук. кер. Т. Д. Дем'янюк] ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Київ : [б. в.], 2007. – 20 с.
61. **Ганноченко Н.** Шкільна бібліотека – осередок громадянсько-патріотичного виховання дітей : [досвід роботи б-ки загальноосвіт. шк. I–III ст. № 7 Смілян. міс. ради Черкас. обл.] / Неля Ганноченко // Шк. б-ка плюс. – 2016. – Трав. (№ 9/10). – С. 14–22. – Бібліогр.: с. 22.
62. **Гаркуша В. В.** Бібліотечне краєзнавство в системі роботи шкільних бібліотек / В. В. Гаркуша // Шк. бібліотекар. – 2014. – № 9 (верес.). – С. 2–6.
63. **Гарнійчук В. М.** Досвід провідних країн світу щодо виховання патріотизму підростаючого покоління / В. М. Гарнійчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2015. – Вип. 19, кн. 1. – С. 138–150. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19(1)_15).

Проаналізовано досвід виховання патріотизму підростаючого покоління в Федеративній Республіці Німеччина, Ізраїлі та Японії. Визначено зміст, основні форми та методи патріотичного виховання у цих країнах, де виховання патріота-воїна-громадянина є питанням загальнодержавного масштабу.

64. **Гарнійчук В. М.** Основні тенденції та сутність патріотизму старших підлітків в сучасних умовах / В. М. Гарнійчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2013. – Вип. 17, кн. 1. – С. 174–182. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17\(1\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17(1)_21).

65. **Гарнійчук В. М.** Сформованість патріотизму старших підлітків на етапі становлення української держави: компоненти, критерії та показники / В. М. Гарнійчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 123–132. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18(1)_16.pdf).

Висвітлено інтегративні компоненти патріотизму старших підлітків, визначені через ціннісні ставлення: до Батьківщини, до народу та до себе як громадянина-патріота незалежної України. Виокремлено три критерії вихованості патріотизму старших підлітків: емоційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

66. **Гирба А. В.** Краєзнавча робота як пріоритетний напрямок діяльності педагогічного колективу та шкільного бібліотекаря (з досвіду роботи Губівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів імені Дем'яна Бедного) / А. В. Гирба // Пед. вісн. – Кіровоград, 2014. – № 1/2. – С. 123–126.

67. **Годецька Т. І.** Проблеми національно-патріотичного виховання у засобах масової інформації / Тетяна Годецька // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2015. – № 4/5. – С. 81–84. – Бібліогр.: 13 назв.

В інформаційно-аналітичному огляді актуалізовано проблеми національно-патріотичного виховання молоді.

68. **Горова Є.** Співпраця бібліотеки з владними, громадськими організаціями, релігійними конфесіями з питань краєзнавства. Формування громадської позиції і духовності підростаючого покоління / Єва Горова // Світ дит. б-к. – 2007. – № 4. – С. 17–18. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/img3656/10.pdf>.

69. **Гудимова Н.** Краєзнавча діяльність бібліотеки: історія і сьогодення / Н. Гудимова, І. Цуріна // Шк. б-ка. – 2010. – № 7. – С. 49–53.
70. **Дубенчук Л. Г.** Краєзнавство як дійовий засіб патріотичного виховання молоді [засобами бібліотеки] [Електронний ресурс] / Л. Г. Дубенчук // Ресурси бібліотеки / Херсон. обл. універс. наук. б-ка ім. Олесея Гончара. – Електронні дані. – Херсон, 2004– . – Режим доступу: http://lib.kherson.ua/kr_rob-2.htm, вільний. – Назва з екрана (дата звернення: 12.05.17).
71. **Дубина М. І.** Виховання патріотизму в учнів та студентської молоді / М. І. Дубина, Ю. Д. Руденко ; Акад. наук вищ. освіти України. – Київ : Експрес-Поліграф, 2010. – 403 с. – Бібліогр.: с. 397–402.
72. **Дяченко Н. І.** Виховання громадянина-патріота у практиці роботи шкільних бібліотекарів Кіровоградщини / Н. І. Дяченко // Шк. б-ка плюс. – 2015. – Квіт. (№ 7/8). – С. 16–19. – Бібліогр.: с. 19.
73. **Єрмакова В. В.** Бібліотечне краєзнавство – частина виховання національної самосвідомості учнів / В. В. Єрмакова // Шк. б-ка. – 2009. – № 2. – С. 75.
74. **З Україною в серці: дитяча поезія** / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Хемчян І. І., Біла Л. О., Рубан А. І.]. – Київ : Фенікс, 2016. – 255, [1] с. : іл.
- У жовтні 2015 р. Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України спільно з Інститутом модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України проведено Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек „Виховуємо громадянина – патріота України”. У рамках заходу відбувся конкурс патріотичних віршів учнів. Твори переможців увійшли до збірника „З Україною в серці”. У виданні також використані роботи учасників конкурсу патріотичного малюнку.*
75. **Зайко Н.** Майбутнє України будуюмо разом! / Наталія Зайко // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2017. – № 2. – С. 25–27.
- У статті висвітлено досвід роботи Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка щодо формування патріотичної свідомості юних читачів у партнерстві з патріотично-правовим рухом „ХОМА”.*
76. **Захарова Р. І.** Національно-патріотичне виховання в роботі шкільної бібліотеки / Р. І. Захарова // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 9 (верес.). – С. 12–14.
77. **Зуб Л. Д.** Використання краєзнавчого потенціалу в роботі шкільного бібліотекаря / Л. Д. Зуб // Шк. б-ка. – 2010. – № 2. – С. 53–56.

78. **Зубцова Ю. Є.** Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Зубцова Юлія Євгенівна ; Запоріж. нац. ун-т. – Київ, 2012. – 19 с. – Бібліогр.: с. 15–17.
79. **Інтернет-проект** „Ми – патріоти Черкащини” [Мультимедіа] // Ліга старшокласників Черкас. обл. – Електронні дані. – [Черкаси, б. р.]. – Режим доступу: <http://liga.ed-sp.net/>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
80. **Калабська В. С.** Формування патріотизму в учнів початкових класів засобами українського фольклору (друга половина XIX – перша чверть XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Калабська Віра Степанівна ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Київ, 2013. – 20 с.
81. **Киричок В. А.** Сучасні тенденції патріотичного виховання молодших школярів / В. А. Киричок // Пед. вісн. – 2010. – № 1. – С. 21–23.
82. **Кирий С. В.** Інформаційне забезпечення реалізації концепції національно-патріотичного виховання через комплексні бібліотечні заходи / С. В. Кирий // Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / Нац. акад. пед. наук України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2016. – С. 44–45. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/08/ЗБІРНИК-ОСТАТОЧНИЙ.pdf>.
83. **Коваль Г. В.** Формування патріотизму – важливий чинник соціалізації молоді України на сучасному етапі політичного процесу: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Ганна Володимирівна Коваль ; Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2007. – 16 с.
84. **Ковальська О.** Про інноваційні соціальні технології національно-патріотичного виховання школярів / Оксана Ковальська // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2015. – № 4/5. – С. 44–50. – Бібліогр.: 9 назв.
85. **Когут В. О.** Шкільна бібліотека як осередок краєзнавчого та екологічного виховання / В. О. Когут // Шк. б-ка плюс. – 2008. – Листоп. (№ 21/22). – С. 26–28. – Бібліогр.: с. 28.
86. **Когут В. О.** Щоб не замулювались джерела пам'яті: шкільна бібліотека як осередок краєзнавчого та екологічного виховання / В. О. Когут // Пед. вісн. – Кіровоград, 2014. – № 1/2. – С. 127–129.
87. **Козенко О.** Надії майбутнього: [програма патріот. виховання] / О. Козенко, Т. Чекіна // Позашкілля. – 2009. – Лют. (№ 2). – С. 48–50.

88. **Коркішко О. Г.** Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Коркішко Олена Геннадіївна ; Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Луганськ, 2004. – 20 с.
89. **Корчака Т. А.** Бібліотечне краєзнавство в роботі з дітьми / Т. А. Корчака // Шк. б-ка плюс. – 2016. – Серп. (№ 15/16). – С. 2–7.
Представлено досвід роботи бібліотеки Канівської ЗОШ I–III ст. № 1.
90. **Кравченко С. Ф.** Краєзнавча робота шкільної бібліотеки / С. Ф. Кравченко // Шк. бібліотекар. – 2012. – № 4 (квіт.). – С. 2–7. – Бібліогр.: 16 назв. – Дод.: бібл. урок „Ми – громадяни своєї Батьківщини”; вікторина „Люби і знай свій рідний край”.
91. **Кузнецова М. М.** Системне формування краєзнавчих електронних ресурсів бібліотек як складової соціально-комунікаційного простору регіону : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Кузнецова Марина Миколаївна ; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2011. – 21 с. – Бібліогр.: с. 16–19 (25 назв).
92. **Кумейко О. В.** Роль шкільної бібліотеки у формуванні національної свідомості в процесі позакласної роботи / О. В. Кумейко // Шк. б-ка. – 2006. – № 1. – С. 77–79.
93. **Кучинська І. О.** Громадянське виховання в Україні: минулий досвід та сучасні потреби : навч. посіб. / Кучинська І. О. ; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2015. – 112 с.
94. **Кушнарєнко Н. М.** Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. – (Серія „Вища освіта ХХІ століття”).
95. **Лепілка О.** Бібліотечне краєзнавство: бережемо традиції, живемо сучасним і творимо майбутнє / Ольга Лепілка // Світ дит. б-к. – 2007. – № 4. – С. 23–24. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/img3656/15.pdf>.
96. **Лепілка О.** Гармонізація міжетнічних відносин та виховання толерантності серед читачів-дітей : [з досвіду роботи обл. б-ки для дітей Житомир. облради] / Ольга Лепілка // Світ дит. б-к. – 2012. – № 4/5. – С. 40–42. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://www.chl.kiev.ua/svit_pdf/SDB-2012-4-5.pdf.
97. **Литовченко О. В.** Роль позашкільних навчальних закладів у формуванні світогляду та ціннісних орієнтацій учнів / О. В. Литовченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2015. – Вип. 19, кн. 1. – С. 330–340. – Бібліогр.: б назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19\(1\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19(1)_33).

У статті актуалізовано роль позашкільної освіти як інституту виховання, сучасний зміст якого має бути спрямований на становлення світогляду, виховання патріотичних почуттів, громадянських якостей особистості. Наведено конкретні приклади діяльності позашкільних закладів України, мета яких полягає у вирішенні найактуальніших виховних завдань у складних умовах розвитку країни.

98. **Лісова Л.** Бібліотека і книга в процесі духовного становлення громадянина : [патріот. виховання] / Лариса Лісова // Світ дит. б-к. – 2006. – № 4. – С. 45–46. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=3795>.
99. **Манжула Т.** Бібліотечне краєзнавство у системі формування духовності користувачів та збереження культурної спадщини краю / Таїсія Манжула // Світ дит. б-к. – 2007. – № 4. – С. 27–29. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/img3656/18.pdf>.
100. **Михайлова О. В.** До питання про сучасну регламентацію краєзнавчої бібліотечної діяльності / О. В. Михайлова // Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., приуроч. до 70-річчя заснування Держ. іст. б-ки України, 24–25 верес. 2009 р. / Нац. іст. б-ка України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Укр. центр культур. досліджень. – Київ : Арістей, 2009. – С. 126–129.
101. **Михайлова О.** Краєзнавчі веб-ресурси регіональних бібліотек на сайті Національної історичної бібліотеки України / Ольга Михайлова, Інна Чеховська // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 16–20. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2013_6_6.
Публікація знайомить з розробленим фахівцями відділу історичного краєзнавства Національної історичної бібліотеки України путівником краєзнавчими веб-ресурсами регіональних бібліотек – першою спробою в Україні забезпечити централізований доступ до краєзнавчого контенту на бібліотечних сайтах.
102. **Мозгова Л.** Інновації у формуванні краєзнавчих ресурсів для дітей / Лариса Мозгова // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 4. – С. 36–39.
Представлено досвід краєзнавчого напрямку діяльності Житомирської обласної бібліотеки для дітей з використанням інноваційних методик та мультимедійних технологій.
103. **Мотика С. М.** До проблеми патріотичного виховання учнівської молоді в умовах військового ліцею / С. М. Мотика // Теоретико-методичні проблеми

- виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2015. – Вип. 19, кн. 2. – С. 25–38. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19(2)_5).
104. **Національно-патріотичне виховання** дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедагогіки : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції, 20 жовт. – 20 листоп. 2015 р. / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; [упоряд.: Шелемей Л. Я. та ін.]. – Івано-Франківськ : [Місто НВ, 2016]. – 285 с. – Текст видання доступний також в інтернеті: http://www.ippo.if.ua/predmety/vrobota/media/files/Матеріали_Інтернет-конференції_ІФОІППО.pdf.
105. **Низовий М. А.** „Бібліотечне краєзнавство” – так що ж це таке? / М. А. Низовий // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія – 2010. – № 1. – С. 46–56. – Бібліогр.: 20 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2010_1_9.
106. **Опарієнко І. А.** Шкільна бібліотека – центр краєзнавчої інформації / Опарієнко І. А. // Шк. б-ка плюс. – 2010. – Берез. (№ 5). – С. 4–9.
107. **Пасацька С.** Національно-патріотичне виховання ліцеїстів засобами позакласної роботи / Світлана Пасацька // Рідна шк. – 2015. – № 3. – С. 38–40. – Бібліогр.: 5 назв.
У статті наголошено на важливості проведення позакласних заходів: учнівських конференцій, дослідницьких проектів, волонтерських акцій, виставок.
108. **Пастушенко Н.** Національно-патріотичне виховання в сучасній школі: міф чи реальність / Наталія Пастушенко // 10 років школи громадянства : зб. матеріалів до 10-ліття Пед. т-ва ім. Григорія Ващенка / Всеукр. пед. т-во ім. Григорія Ващенка ; [упоряд.: Оксана Гентош, Ірина Кравчук, Степан Стельмашук]. – Львів : Кольорове небо, 2005. – С. 71–77.
109. **„Патріотичне виховання дітей в сучасних умовах”** : (інформ. матеріали з досвіду роботи б-к, що обслуговують дітей Миколаїв. обл. / Миколаїв. обл. б-ка для дітей ім. В. О. Лягіна ; [матеріал підготувала З. М. Рушак]. – Миколаїв, 2016. – 24 с. – Текст видання доступний також в інтернеті: <http://labinlib.org.ua/method/patriot.pdf>.
110. **„Патріотичне виховання у бібліотеці: традиції минулого і сучасного досвіду”** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. директорів обл. б-к для дітей, 28–30 жовт. 2015 / Нац. б-ка України для дітей, Полтав. обл. б-ка для дітей ім. Панаса

Мирного. – Полтава : [б. в.], 2015. – 223 с. – Текст видання доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/metodu/Матеріали конференції.pdf>.

111. **Петегирич О.** Системний підхід до національно-патріотичного виховання у школі [Електронний ресурс] / Петегирич Оксана Михайлівна // Освіта. ua : [портал]. – Електрон. дані. – [Київ] : Osvita.ua. Видавництво „Плеяди”, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/46188/, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

У статті обґрунтовано актуальність проблеми національно-патріотичного виховання в школі й визначено основні суперечності цього процесу. Розкрито сутність системного підходу та його основні вимоги, визначено та схарактеризовано складники системи національно-патріотичного виховання.

112. **Петронговський Р. Р.** Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : [монографія] / Роман Рафаїлович Петронговський ; Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир : [Полісся], 2003. – 231 с. – Текст монографії доступний також в інтернеті: <http://eprints.zu.edu.ua/13163/1/книга.pdf>.

113. **Петронговський Р. Р.** Формування патріотизму старшокласників у позанавчальній виховній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Петронговський Роман Рафаїлович ; Ін-т проблем виховання АПН України. – Київ, 2002. – 19 с.

114. **Пісні про Україну** [Звукозапис] // „3 Україною в серці” : зб. метод. матеріалів / Черкас. обл. ін.-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. обл. ради. – Електрон. дані. – Черкаси, [б. р.]. – Режим доступу: <http://oipoppe.net/node/17900>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

115. **Полякова О. П.** Упровадження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді у виховний процес гімназії / О. П. Полякова // Вихов. робота в шк. – 2017. – № 1. – С. 2–8.

116. **Просіна О. В.** Специфіка патріотичного виховання учнів в умовах східного пограниччя України / О. В. Просіна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2016. – Вип. 20, кн. 2. – С. 151–163. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20(2)_16).

У статті розглянуто специфіку патріотичного виховання учнів в умовах воєнного конфлікту на Сході країни. Розкрито сутність поняття пограниччя, дано тлумачення поняття „кордон” та представлено аналіз результатів

опитування з приводу сприйняття „кордону” та сформованого „почуття кордону”; визначено особливості національно-патріотичного виховання в умовах пограниччя, з’ясовано негативні стереотипи, які панують у східному регіоні України; запропоновано шляхи подолання цих стереотипів.

117. **Путенко В. І.** Краєзнавство як джерело громадянського, естетичного та творчого розвитку дитини в системі роботи шкільної бібліотеки / В. І. Путенко // Шк. б-ка плюс. – 2008. – Листоп. (№ 21/22). – С. 29–31. – Бібліогр.: с. 31.

118. **Рабаданова Л.** Бібліометричний аналіз наукових публікацій у галузі національно-патріотичного виховання в загальнодержавній реферативній базі даних „Україніка наукова” (1998–2015 рр.) / Людмила Рабаданова // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 2. – С. 10–13. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_2_4.

Здійснено статистичний розподіл відображених монографій і дисертаційних досліджень за спеціальностями і науковими установами. Виявлено інформацію щодо найбільш досліджених аспектів означеної проблематики та питань, які потребують додаткового поглибленого аналізу.

119. **Радзивіл А. П.** Роль шкільної бібліотеки у формуванні національної свідомості / А. П. Радзивіл // Шк. б-ка. – 2007. – № 9. – С. 65–66.

120. **Рубан А. І.** Українська дитяча книжка др. пол. XIX – поч. XX ст.: внесок у розвиток національної свідомості особистості / Алла Рубан // Шк. б-ка плюс. – 2017. – Трав. (№ 9/10). – С. 6–11. – Бібліогр.: с. 11.

121. **Ружанська Т. В.** Використання потенціалу історико-культурної спадщини рідного краю у вихованні патріотичних почуттів учнівської молоді (з досвіду роботи провідного бібліотекаря Помічнрянської ЗШ I–III ст. № 3 Добровеличківського району та районної творчої групи шкільних бібліотекарів) / Т. В. Ружанська // Пед. вісн. – Кіровоград, 2014. – № 1/2. – С. 105–109. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://koippo414.at.ua/ld/0/97_...pdf.

Висвітлено співпрацю шкільного історико-краєзнавчого музею та шкільної бібліотеки щодо створення бібліографічного посібника „Мій рідний край – у центрі України. Історія. краєзнавство”

122. **Савченко Л. Л.** Теоретичні засади патріотичного виховання особистості / Савченко Л. Л. // Наук. зап. кафедри педагогіки : зб. наук. пр. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. гуманітар.-пед. акад. – Харків, 2014. – Вип. 37. – С. 281–291. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzpk_2014_37_36.pdf.

Проаналізовано основні визначення понять „патріотизм”, „патріотичне виховання”, схарактеризовано принципи патріотичного виховання. Визначено чинники, які впливають на формування почуття патріотизму.

123. **Сластіна В. О.** „Виховуємо громадянина – патріота України” : (підсумки місячника шк. б-к [в Криворіз. ЗОШ № 102]) / Валентина Олексіївна Сластіна // Шк. бібліотекар. – 2015. – № 12 (груд.). – С. 7–11.

124. **Срибна В. Л.** Формування громадянської та національної самосвідомості особистості в поліетнічному освітньому середовищі / В. Л. Срибна // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 10 (жовт.). – С. 8–13.

У статті представлено досвід роботи бібліотеки Куп'янської ЗОШ І–ІІІ ст. № 11 з формування громадянської на національної самосвідомості учнів у поліетнічному освітньому середовищі та подано бібліотечний урок-презентацію „Іншомовна, але українська література”, присвячений письменникам, чії життя і творчість тим чи іншим чином були пов'язані з Україною.

125. **Стрілько В.** Українське національно-патріотичне виховання в нормативно-правових актах України / Валентина Стрілько // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2014. – № 3. – С. 153–165. – Бібліогр.: 11 назв.

Проаналізовано законодавчу базу України в питанні українського національно-патріотичного виховання, визначено позитивні і негативні риси.

126. **Суржанська О. В.** Ведення краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату / О. В. Суржанська // Шк. бібліотекар. – 2011. – № 2 (лют.). – С. 6–11. – Бібліогр.: 7 назв.

127. **Сухаревська І.** Національно-патріотичне виховання на засадах козацької педагогіки в загальноосвітніх закладах : (із досвіду роботи Кудряшів. загальноосвіт. шк. І–ІІ ст. Кремін. райради Луган. обл.) / Інна Сухаревська // Нова пед. думка. – 2016. – № 2. – С. 154–157.

128. **Тесленко С.** Сутність понятійного апарату національно-патріотичного виховання дітей / Світлана Тесленко // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. Пед. науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2016. – № 2 (53), трав. 2016. – С. 186–190. – Бібліогр.: с. 189 (16 назв). – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_2_38.

129. **Тогобицька Л.** Виховання інформаційної культури засобами краєзнавства / Лілія Тогобицька // Світ дит. б-к. – 2012. – № 4/5. – С. 53–55. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://www.chl.kiev.ua/svit_pdf/SDB-2012-4-5.pdf.

130. **Україна. Моя країна**: [для дітей серед. шк. віку] / Т. І. Лагунова, Д. Ю. Корольков [та ін.]; [ред. Т. С. Жабська]. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків: Клуб сімейн. дозвілля, 2010. – 207 с. – Бібліогр.: с. 207.
- У книзі висвітлено історію України від періоду кам'яного віку до сьогодення. Подано цікаві відомості про регіони України, їхню культуру, традиції, пам'ятки історії та архітектури.*
131. **Україна у Другій світовій війні** [Електронний ресурс]: до 70-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні / Укр. ін-т нац. пам'яті // Електронні видання / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2015. – 28 с.: іл. – Режим доступу: http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/ukraine_ww_ii_ukr.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
- Українці в Другій світовій війні. Факти, цифри, особи. Складна картина світового протистояння на нашій землі та українці на всіх фронтах глобального конфлікту.*
132. **Українські педагоги про національно-патріотичне виховання**: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / Нац. акад. пед. наук України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка; [редкол.: Березівська Л. Д., Зозуля С. М., Філімонова Т. В.; літ. ред. Редько-Шпак Л. В.; рецензенти: Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.]. – Київ: [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – 60 с. – Текст збірника доступний також в інтернеті: <http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/08/ЗБІРНИК-ОСТАТОЧНИЙ.pdf>.
133. **Фарафанова Н.** З досвіду краєзнавчої роботи бібліотеки ЗОШ № 10 [м. Броварів] / Н. Фарафанова // Шк. б-ка. – 2003. – № 8. – С. 51–83.
134. **Філімонова Т. В.** Національно-патріотичне виховання особистості як педагогічна проблема / Філімонова Т. В. // Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон: Гельветика, 2016. – Вип. 69, т. 3. – С. 138–142. – Бібліогр.: с. 142 (13 назв).
135. **Філяєва Н. В.** Метод проектів як засіб виховання національно-патріотичної свідомості читачів бібліотеки / Н. В. Філяєва // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 2 (лют.). – С. 2–7. – Бібліогр.: 7 назв.
136. **Хемчян І. І.** Виховання в учнів громадянськості – важливий аспект роботи шкільної бібліотеки / Ірина Іванівна Хемчян // Шк. б-ка плюс. – 2007. – Груд. (№ 23). – С. 4–7.

137. **Хемчян І. І.** Всеукраїнський вебінар „Виховуємо громадянина – патріота України” / Ірина Іванівна Хемчян // Шк. б-ка плюс. – 2016. – Січ. (№ 1/2). – С. 4. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://old.dnpb.gov.ua/id/2953/>.
Про Всеукраїнський вебінар „Виховуємо громадянина – патріота України”, проведений 26 листопада 2015 р. Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського та Інститутом модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України за підтримки „Microsoft Україна”.
138. **Хемчян І. І.** Всеукраїнський форум „Місія бібліотек навчальних закладів у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді” / Ірина Іванівна Хемчян // Шк. б-ка плюс. – 2017. – Січ. (№ 1/2). – С. 8–10. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://dnpb.gov.ua/ua/наукові-заходи/конференції/всеукраїнський-форум-місія-бібліот/>.
Про захід, проведений 18 листопада 2016 р. Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського за сприяння МОН України та НАПН України.
139. **Хемчян І. І.** Формування патріотизму як основа виховної роботи шкільної бібліотеки / Ірина Іванівна Хемчян // Шк. б-ка плюс. – 2016. – Листоп. (№ 21/22). – С. 2–6.
140. **Хемчян І. І.** Шкільна бібліотека в системі громадянсько-патріотичного виховання учнівської молоді / І. І.Хемчян // Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / Нац. акад. пед. наук України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – С. 42–44. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/08/ЗБІРНИК-ОСТАТОЧНИЙ.pdf>.
141. **Чачко А.** Роль бібліотеки у вихованні громадянської свідомості молоді та формуванні громадянської культури суспільства / А. Чачко, С. Чачко // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 7. – С. 10–11.
142. **Чіка В.** Роль і місце обласної бібліотеки у формуванні національної свідомості дітей і підлітків та збереження культурної спадщини краю / Валентина Чіка // Світ дит. б-к. – 2007. – № 4. – С. 11–12. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/img3656/5.pdf>.
143. **Чобітько Л.** Література, культура, мистецтво рідного краю – засоби патріотичного виховання, формування творчих здібностей дітей : [досвід роботи

- Полтав. обл. б-ки для дітей ім. П. Мирного] / Леонід Чобітько // Світ дит. б-к. – 2007. – № 4. – С. 31–33. – Текст статті доступний також в інтернеті: <http://www.chl.kiev.ua/img3656/20.pdf> (дата звернення: 02.04.17).
144. **Чорна І. В.** Роль бібліотеки у розвитку національної свідомості учнів / І. В. Чорна // Шк. б-ка. – 2015. – № 8. – С. 17–19.
145. **Чорна І. В.** Формування національної свідомості учнів засобами бібліотечної роботи / І. В. Чорна // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 5 (трав.). – С. 10–13.
146. **Чорна К.** Навчаємо любити Україну: концептуально-програмні засади патріотичного виховання зростаючої особистості в умовах модернізаційних суспільних змін / Катерина Чорна // Освіта. – 2011. – 17–24 серп. (№ 33/34). – С. 2–3.
147. **Чорна К.** Патріотичне виховання старшокласників у позаурочній діяльності / К. Чорна // Школа. – 2012. – № 2. – С. 68–74.
У статті розглянуто методуку формувального етапу експерименту з проблеми „Патріотичне виховання старшокласників у позаурочній діяльності”.
148. **Чорновол О.** Краєзнавча робота шкільної бібліотеки / О. Чорновол // Шк. б-ка. – 2003. – № 8. – С. 38–39.
149. **Шаврова Л. В.** Краєзнавство – пріоритетний напрямок діяльності шкільних бібліотек / Л. В. Шаврова // Шк. бібліотекар. – 2011. – № 3 (берез.). – С. 13–15. – Бібліогр.: 9 назв.
150. **Шевченко О.** „Плакаємо патріотів” / Оксана Шевченко // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 1. – С. 29–31.
Висвітлено досвід Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки щодо проведення цільової програми „Плакаємо патріотів” для забезпечення інформаційної підтримки організації роботи вчителів із питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді.
151. **Шматоваленко А. В.** Модель довідково-бібліографічного забезпечення популяризації краєзнавчої літератури в шкільній бібліотеці / А. В. Шматоваленко // Наша шк. – 2009. – № 1. – С. 55–57. – Бібліогр.: 7 назв.
152. **Шовкошитний В. Ф.** Національно-патріотичне виховання в контексті українського державотворення: зб. наук. ст. (2004 – трав. 2005 р.) / Володимир Шовкошитний. – [Васильків : Колофон, 2005]. – 166 с. – Бібліогр.: с. 153–164.
У збірнику статей відомого політичного і громадського діяча, поета, письменника, доктора філософії в галузі політології В. Ф. Шовкошитного

висвітлюються актуальні проблеми національно-патріотичного виховання молоді, необхідність народження нової національної еліти для процесів українського державотворення. В історичному контексті подано глибокий аналіз розвитку національного виховання в Україні, його сучасний стан і перспективи. Автором представлено власне бачення національної ідеї, національної еліти, основних засад творення Української держави.

153. **Якубовський В.** Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання через комплексні бібліотечні заходи / Віталій Якубовський // Вісн. Кн. палати. – 2016. – № 6. – С. 22–25. – Текст статті доступний також в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2016_6_8.

Висвітлено досвід Державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В. О. Сухомлинського з проведення комплексних бібліотечних заходів, які впливають на розвиток і популяризацію національно-патріотичного виховання громадянина України, його інформаційного забезпечення.

154. **Яців Я. М.** Національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позаурочний час на західноукраїнських землях (1919–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Яців Ярослав Миколайович ; Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Івано-Франківськ, 2005. – 20 с.

ІІІ. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

3.1. Методичні рекомендації для проведення заходів із національно-патріотичного виховання

155. **Артисюк І.** Україна – наша Батьківщина : проект-велетень : 4 кл. / Ірина Артисюк // Почат. освіта. – 2011. – Лип. (№ 27). – С. 24–26.

Мета проекту: виховувати інтерес до історії рідного краю, його традицій та звичаїв; прищеплювати почуття гордості за свою Батьківщину, патріотизм; сприяти усвідомленню дітьми рівноправності України серед інших країн світу.

156. **Берека В. Є.** Виховна діяльність класного керівника: соціально-методологічний концепт : навч.-метод. посіб. / Берека В. Є., Іова В. Ю. ; Хмельниц. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2016. – 211 с.

У посібнику розкриваються соціально-педагогічні умови особистісного розвитку та виховання учнів, окреслюються технологічні складові компетентної

діяльності класного керівника. Вміщено програму спецкурсу для класних керівників у системі післядипломної освіти, методичний кейс, модульну добірку інформаційно-ресурсних матеріалів з питань реалізації завдань патріотичного та правового виховання.

157. **Бібліотеки і національно-патріотичне** виховання [Електронний ресурс] : метод. поради / Упр. культури, національностей та релігій Київ. облдержадмін., Київ. обл. б-ка для дітей ; [матеріал підгот. Л. В. Смиловська ; ред.-упоряд. Л. П. Соляник ; бібліогр. та техн. упоряд. О. М. Литвин ; комп'ют. набір та макетування К. М. Зніщенко ; наук. ред. та відп. за вип. М. П. Зніщенко]. – Електрон. текст. дані. – Київ : [КОБДД], 2016. – 16 с. – (25-річчю Незалежності України присвячується). – Режим доступу: <http://ru.calameo.com/books/003018253cf59af0235b2>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.
158. **Виховання громадянина, патріота, гуманіста** : наук.-метод. посіб. / [Чорна Катерина Іванівна ; упоряд. та відп. за вип. Пилипенко О. І. ; ред. Несин Н. Г.] ; Ін-т проблем виховання Акад. пед. наук України. – Київ : [б. в.], 2004. – 95, [1] с.
159. **Виховання культури гідності** дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : метод. посіб. / [Чорна К. І., Шкільна І. М., Киричок В. А., Маруніна Г. Г. та ін. ; під заг. ред. Чорної К. І.] ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : [Імекс-ЛТД], 2014. – 259 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/8825/1/2453_Chorna.pdf.
- У методичному посібнику розкрито зміст, сучасні форми та методи виховання культури гідності (особистої, людської та національної) дітей старшого дошкільного віку, молодших школярів, старших та молодших підлітків, старшокласників у позаурочній діяльності на засадах гуманістичної моралі та підготовки вчителів до виховання цього феномена.*
160. **Виховання національно-патріотичних цінностей** – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ [Електронний ресурс] : метод. рек. / підгот. Керницька Т. В. ; НМЦ проф.-тех. освіти у Дніпропетров. обл. – Електрон. текст. і гаф. дані. – [Дніпропетровськ], 2015. – 34 с. – Режим доступу: http://4vpuo.org.ua/download/metod_prob/vikh_patriot_tsin.pdf, вільний (дата звернення: 13.05.17). – Назва з екрана.
161. **Виховуємо громадян-патріотів** України : [наук.-метод. посіб.] / НАПН України, Ін-т проблем виховання ; [авт. кол. за заг. кер. К. Чорної]. – Київ ;

[Черкаси]: ЧОПООП, 2012. – 273 с. – Посібник доступний також в інтернеті:
<http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-vikhovnoji-diyalnosti/376-vikhovuemo-gromadyan-patriotiv-ukrajini-ch-i>,
<http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-vikhovnoji-diyalnosti/377-vikhovuemo-gromadyan-patriotiv-ukrajini-ch-ii>,
<http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-vikhovnoji-diyalnosti/378-vikhovuemo-gromadyan-patriotiv-ukrajini-ch-iii>.

Представлено результати дослідження проблеми виховання патріотизму дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін, здійсненого науковцями лабораторії морального та етичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України. Подано конкретні методики виховання патріотизму учнів різних вікових категорій, апробовані в експериментальних (всеукраїнського рівня) навчальних закладах Черкаської області.

162. **Виховую зерна духовності**: [іст.-краєзнав. клуб „Заграва”] / авт.-упоряд. Гриняк Ніна; рецензент Сімончук Т. Ю. // Шк. б-ка плюс. – 2016. – Квіт. (№ 7/8). – С. 23–31.
163. **Гавлітіна Т. М.** Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / Гавлітіна Тетяна Миколаївна; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – [Рівне]: Волин. обереги, [2007]. – 219 с. – Бібліогр.: с. 205–219.
164. **Депетист О. В.** Національно-патріотичне виховання молодших школярів: [метод. посіб.] / Олександра Вікторівна Депетист, Віра Василівна Чала, Надія Анатоліївна Ярова. – [Харків]: Основа, [2011]. – 128 с. – (Бібліотека журналу „Початкове навчання та виховання”; вип. 6 (90)). – Бібліогр.: с. 127–128.
165. **З Україною в серці**: (тренінг з нац.-патріот. виховання дітей та молоді): посібник / І. Д. Бех, Ж. В. Петрович, В. І. Кириченко; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. – Вид. 2-ге, змінене. – Харків: Друк. Мадрид, 2016. – 140 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: [http://lib.iitta.gov.ua/705133/1/з_Україною_в_серці_B5_\(1\).pdf](http://lib.iitta.gov.ua/705133/1/з_Україною_в_серці_B5_(1).pdf).
166. **З Україною в серці** [Електронний ресурс]: зб. метод. матеріалів / уклад.: Добровольська Л. Н. та [ін.]; Черкас. обл. ін-т після диплом. освіти пед. працівників Черкас. обл. ради. – Електронні дані. – Черкаси, 2016. – 177 с. – До 25-річчя Незалежності України. – Додатки: мультимедійний супровід. – Режим доступу: <http://oipoppp.ed-sp.net/node/17900>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

167. **Збірка методичних рекомендацій** до відзначення пам'ятних дат у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] / [розроб. і упоряд.: Г. Байкеніч, О. Охрімчук]; Укр. ін-т нац. пам'яті. – Електронні дані. – Київ, 2016. – 118 с. : іл. – Режим доступу: http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/2016_metodichka_all_for_podpis_0.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрану.

Представлено методичні рекомендації для загальноосвітніх навчальних закладів України, розроблені Українським інститутом національної пам'яті та схвалені Міністерством освіти і науки України до використання у навчально-виховному процесі. Матеріали присвячено відзначенню пам'ятних дат історії України, шануванню борців за незалежність України у ХХ столітті, жертв тоталітарних режимів.

168. **Зло людства – тероризм** [Електронний ресурс]: посібник / уклад.: Герман М. М., Чувакін О. В., Боголій В. М.; Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. обл. ради // Електрон. б-ка метод. літ. ЧОПОПП / Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників Черкас. обл. ради. – Електрон. дані. – Черкаси, 2014. – 50 с. – Режим доступу: <http://library.ippro.com.ua/index.php/metodika-vikladannya-navchalnikh-distiplin/zakhist-vitchizni/358-zlo-lyudstva-terorizm>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

Посібник вміщує методичні рекомендації щодо дій у надзвичайних ситуаціях та у випадках загрози виникнення терористичних актів або їх проявів.

169. **Інформаційні матеріали** до 75-тих роковин від початку вивезення населення України на примусові роботи в Німеччину [Електронний ресурс] / Укр. ін-т нац. пам'яті // Інформ. матеріали для шкіл, ВНЗ та ЗМІ / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Електронні дані. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/methodicmaterial/informatsiini-materiali-do-75-tikh-rokovin-vid-pochatku-vivezennya-naselennya-ukrai>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

170. **Колесніченко М. В.** Курс юного патріота: навч. посіб. для мол. та серед. шк. віку: у 9 кн.: для дітей незалеж. України. Кн. 1 / Колесніченко М. В.; Ін-т „Самріті” (САМореалізація: Розвиток Інтелекту, Творчості, Інтуїції). – Київ: Креативна група 64, 2015. – (Зернина до зернини – Єдина Україна).

Ч. 1. – 175 с.: кольор. іл.

Ч. 2. – 164 с.: кольор. іл.

Ч. 3. – 163 с. : кольор. іл.

Посібник вчить дитину цінувати свою сім'ю, свій рід і Батьківщину, dbати про близьких людей, знаходити собі гідне місце серед однолітків, зберігати й примножувати добробут власного роду і зрештою бути щасливим.

171. **Краєзнавча діяльність бібліотек** : метод. посіб. / підгот.: В. П. Кисельова, З. Х. Мусіна, С. І. Смілянець ; наук. ред. Н. М. Кушнарєнко ; Держ. іст. б-ка України. – Київ, 2002. – 209 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: http://www.nibu.kiev.ua/files/el_res/kraznvdijalbibl_metod.pdf.

Представлено рекомендації з організації краєзнавчої роботи бібліотек, формування краєзнавчих фондів і довідково-бібліографічного апарату, підготовки краєзнавчих бібліографічних покажчиків, застосування нових інформаційних технологій в краєзнавчій бібліотечній діяльності, популяризації краєзнавчих документів. Матеріали посібника підготовлені на основі результатів довгострокового наукового дослідження “Краєзнавча робота бібліотек”, проведеного Державною історичною бібліотекою України, узагальнення кращого досвіду краєзнавчих підрозділів бібліотек України.

172. **Методичні рекомендації до відзначення** у загальноосвітніх навчальних закладах Дня захисника України [Електронний ресурс] / Укр. ін-т нац. пам'яті // День захисника України / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. текст. і граф. дані. – Київ, [2015]. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/2-uncategorised/9152-fhjfhjfhf-2016>, вільний (дата звернення: 12.05.17). – Назва з екрана.

173. **Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання** у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] // Нац.-патріот. виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [2015]. – 31 с. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 22.04.17). – Назва з екрана.

174. **Методичні рекомендації щодо організації та проведення циклу уроків мужності** у навчальних закладах Київської області [Електронний ресурс] / упоряд.: О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк // Нац.-патріот. виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – 9 с. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

175. **Національна ідея в становленні громадянина-патріота України** : (програм.-вихов. контекст) / І. Д. Бех, К. І. Чорна ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ, 2014. – 48 с. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://www.ippo.if.ua/predmety/vrobota/media/files/Nacionalna%20ideya%20v%20stanovlenni%20gromadyнина-patriota.pdf>,
http://koipppo414.at.ua/2015/PATRIOT_VYHOV/Nacionalna_ideya.pdf.
176. **„Національно-патріотичне виховання громадянина України: роль і місце дитячої бібліотеки в сучасних реаліях”** [Електронний ресурс] : матеріали обл. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2016 : зб. матеріалів / Миколаїв. обл. б-ка для дітей ім. В. О. Лягіна ; [уклад. З. М. Руцук]. – Електрон. текст. дані. – Миколаїв : [б. в.], 2016. – 90 с. – Режим доступу: http://www.chl.kiev.ua/mbm/тексти/2017/Издание_по_конференции.PDF, вільний (дата звернення: 24.05.17). – Назва з екрана.
177. **Національно-патріотичне виховання дітей та молоді** : навч.-метод. посіб. / [авт. кол.: Богомолова Наталія Миколаївна та ін. ; за заг. ред. С. В. Петкова]. – Київ : ОВК, 2016. – 148 с.
178. **Національно-патріотичне виховання в бібліотеках** : метод. рек. / Район. орг.-метод. центр бібл. та краєзнав. роботи ; [уклад. Л. В. Гріщенко ; ред. Л. В. Воскобійник. – Черкаси, 2015. – 16 с. – Текст рекомендацій доступний також в інтернет: <https://www.slideshare.net/Oks123/ss-53105503>.
179. **Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами позашкільної освіти** : [метод. посіб.] / [авт.-уклад. Кудін В. С.] ; Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – Черкаси, 2008. – 44 с. – Бібліогр.: с. 42. – Посібник доступний також в інтернеті: <http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-pozashkilnoji-osviti/216-v-s-kudin-natsionalno-patriotichne-vikhovannya-ditej-ta-uchnivskoj-molodi-zasobami-pozashkilnoji-osviti>.
180. **Освітньо-виховний проект з національно-патріотичного та громадянського виховання „Моя країна – Україна, Київщина – серце України”** / за ред. Нестерук Т. В., Шевченко Л. М., Радзівілл А. А. ; Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін., КВНЗ КОР „Академія неперервної освіти”, КЗ Київ. обл. ради „Центр творчості дітей та юнацтва Київщини”. – Біла Церква : [б. в.], 2015. – 23 с. – Текст документа доступний також в інтернеті: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>.

Проект рекомендований до реалізації в освітній системі Київської області протягом 2014–2020 рр.

181. **Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах** / [упоряд. Сташко Жанна Миколаївна ; ред. рада: М. Мосієнко, М. Голубенко, Т. Бондаренко]. – Київ : Ред. газет природничо-мат. циклу : Шк. світ, 2015. – 117, [1] с.

У збірнику подано методичні рекомендації щодо організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, наведено зразки програм гуртків і клубів військово-патріотичного виховання, а також сценарії заходів, спрямованих на виховання патріотизму.

182. **Патріотичні акварелі: формування свідомого громадянина-патріота України** : [навч.-метод. посіб.] / [авт.-уклад.: О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк, Ю. П. Устич] ; Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів. – Біла Церква : КНЗ КОР „КОПОПК”, 2015. – 264 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: <http://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/253>.

У посібнику висвітлено тенденції, підходи, принципи, мету й завдання патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, запропоновано стратегію й технологію цілеспрямованого й ефективного процесу розвитку суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота. Уміщено виховні справи, лейтмотивом яких є любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність і дієвість за долю та єдність країни.

183. **Плекаємо патріотів України** [Електронний ресурс]: (зб. ст. освітян Черкащини з досвіду патріот. виховання) / Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – Електрон. дані. – Черкаси : [б. в.], 2011. – Режим доступу: <http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-vikhovnoji-diyalnosti/157-plekaemo-patriotiv-ukrajini>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

184. **Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді** / [авт.: Бех І. Д., Чорна К. І.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. – Київ : [б. в.], 2014. – 29 с.

Те саме // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 44–65 ; Методист. – 2014. – № 11. – С. 11–25. – Текст документа доступний також в інтернеті: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/images/banners/2015/01.02/Programa_patriotychnogo_vykhovannya.pdf,

<http://library.ippro.com.ua/attachments/article/375/Програма%20українського%20патріотичного%20вихованняd.pdf>.

Визначено теоретичні засади сучасного патріотичного виховання (мету, завдання, принципи, основні напрями, зміст, форми і методи). Програма є стратегічним рекомендаційним документом, який дає можливість навчальним закладам різних типів, управлінням освіти різних рівнів для розробки системи заходів патріотичного виховання, що відповідають культурологічним орієнтаціям, специфіці, профілю й типу організації-розробника і є актуальними для конкретних соціально-політичних реалій.

185. **Путівник по краєзнавчих ресурсах** бібліотек України [Електронний ресурс] // Національна історична бібліотека України : [сайт]. – Електронні дані. – [Київ, 2017]. – Режим доступу: http://www.nibu.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=382&Itemid=1905, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

186. **Родина – мала Батьківщина** – Україна: сучасний зміст патріотичного виховання / [І. І. Цимбал, А. О. Данильєв, О. В. Касьянова та ін. ; за заг. ред. О. В. Касьянової] ; Луган. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Сєверодонецьк : [СПД Резніков В. С.], 2015. – 215 с. – Текст документа доступний також в інтернеті: http://sed-school4.lg.ua/wp-content/uploads/Patriot_2015.pdf.

У методичному посібнику представлено досвід роботи навчальних закладів Луганської області з питань патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Сучасний зміст патріотичного виховання ґрунтується на військово-патріотичній та волонтерській діяльності, краєзнавчій роботі, діяльності шкільних музеїв та дитячих об'єднань, партнерстві з родиною та громадою. Систему патріотичного виховання подано через напрацювання педагогічних та дитячих колективів: дослідницько-пошукову діяльність; проведення благодійних акцій, уроків пам'яті, мужності; реалізацію проектів; влаштування виставок, ярмарків; зустрічі з ветеранами, захисниками Батьківщини; військово-спортивні ігри, конкурси тощо. Репрезентуються творчі роботи учнів-переможців першого обласного конкурсу „Чому я поважаю професію військового”.

187. **Роль педагога в посиленні патріотичного виховання** в навчальних закладах Миколаївської області [Електронний ресурс] : метод. рек. / Миколаїв. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти // Метод. матеріали / Миколаїв. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Електрон. дані. – [Миколаїв], 2017. – 58 с. – Режим доступу: <http://moippo.mk.ua/index.php/vixovna-robota/283-patriotichne->

vikhovannya/metodichni-materiali/3171-metodychni-rekomendatsiyi-rol-pedahoha-v-posyleni-patriotychnoho-vykhovannya-v-navchalnykh-zakladakh-mykolayivskoyi-oblasti, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

188. **Система патріотичного виховання** дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навч.-метод. посіб. / [Бех І. Д., К. О. Журба та ін.] ; НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ : Пед. думка, 2011. – 238, [1] с. – Бібліогр. у кінці ст.

189. **Сіленко Т. В.** Формування патріотичних та громадянських якостей особистості учня засобами національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс] : [метод. посіб.] : номінація „Позакласна та виховна робота” / Сіленко Тетяна Валентинівна ; Загальноосвіт. шк. I–III ступенів № 22 Вінниц. міськ. ради // Творча майстерня вчителя : [сайт]. – Електрон. дані. – Вінниця : [ММК], 2015. – 67 с. – Режим доступу: <http://dorobok.edu.vn.ua/article/view/984>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

Подано добірку матеріалів щодо формування патріотичних і громадянських якостей особистості учня засобами національно-патріотичного виховання. Запропоновано розробки годин спілкування, усних журналів, вечорів та інших виховних заходів із використанням ефективних методів і прийомів сучасної педагогіки.

190. **Сухорукова В. М.** Як виховати патріота. 1–4 класи / Валентина Михайлівна Сухорукова ; [ред. О. О. Якименко]. – [Харків] : Ранок, 2015. – 189, [2] с. + 1 скретч-картка. – (Серія „Наш клас”).

191. **Україна – єдина країна** : розробки уроків і позаклас. заходів для проведення Першого уроку у 2014/2015 навчал. році / [уклад.: Ю. В. Міцай, С. М. Пляка, О. П. Третяк, О. В. Рєвнищева] ; Кіровоград. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти імені Василя Сухомлинського. – Кіровоград : [ФО-П Александрова М. В.], 2014. – 172 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: http://koippo414.at.ua/NMK/PershiyUrok/ukraina-edina_krajina.pdf.

Методичний посібник містить методичні рекомендації для проведення в навчальних закладах Першого уроку у 2014/2015 навчальному році на тему „Україна – єдина країна”. Запропоновані матеріали спрямовані на формування у школярів української громадянської ідентичності шляхом вивчення історії держави, її національних і культурних традицій, поваги до Законів України, усвідомлення морально-правових норм та загальнолюдських цінностей суспільства.

3.2. Сценарії заходів

192. **Бабіч Н. В.** „Я люблю Україну”: (інтелектуал. гра) / Н. В. Бабіч // Шк. бібліотекар. – 2015. – № 10 (жовт.). – С. 36–38.

193. **Беляєва І. П.** „Соборна мати Україна – одна на всіх, як оберіг”: [сценарій мас. заходу] / І. П. Беляєва, Т. В. Стонкус // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 12 (груд.). – С. 20–23.

Мета заходу – пробудити інтерес до поглибленого вивчення історії та культурних надбань українського народу; ознайомити з вирішальними подіями сьогодення; виховувати через віршовані твори почуття гідності, патріотизму, любові до Батьківщини, рідної мови.

194. **Білаш А. В.** Усний журнал для початкової школи на тему: „Моя Батьківщина – рідна Україна” [Електронний ресурс] / Білаш Алла Вікторівна ; СЗШ № 97 ім. П. І. Шкідченка, м. Дніпропетровськ // Освіта. ua : [портал]. – Електрон. дані. – [Київ] : Osvita.ua. Видавництво „Плеяди”, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/46563/, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

Сценарій проведення заходу, мета якого – узагальнити та систематизувати знання учнів про Україну, народні та державні символи українців, прищеплювати любов до Батьківщини, виховувати почуття патріотизму.

195. **Білошина Т. В.** „Моя Батьківщина – Україна!” : (вікторина) / Т. В. Білошина // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 10 (жовт.). – С. 40–42.

196. **Борисенко В.** Ми любимо Україну: позакл. захід: 7–9-ті кл. / Вікторія Борисенко // Історія України. – 2015. – Квіт. (№ 7). – С. 22–26.

Мета виховного заходу за представленим сценарієм – активізувати знання учнів з історії України; розвивати уміння застосовувати здобуті знання у практичній діяльності; виховувати інтерес до історичного минулого України й патріотичні почуття.

197. **Боярчук О. І.** Диспут „Сучасний патріотизм: мода чи життєва необхідність?” : (10–11 кл.) / О. І. Боярчук // Вихов. робота в шк. – 2016. – № 8. – С. 21–28. – Текст доступний також в інтернеті: <http://journal.osnova.com.ua/download/2-141-58759.pdf>.

198. **Ванжа О. В.** „Вклоняємось силі нескорених!“ : (сценарій вихов. заходу патріот. спрямування) / О. В. Ванжа // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 3 (берез.). – С. 28–31.

Сценарій для організації виховного заходу в бібліотеці, мета якого виховання любові до Батьківщини та прагнення миру на землі, виховання почуття національної свідомості, гідності та патріотизму, виховання в учнів шанобливого ставлення до воїнів, учасників АТО, поваги до пам'яті загиблих захисників рідної землі.

199. **Виховні заходи** : нац.-патріот. виховання / [авт. кол.: О. Боярчук та ін. ; упоряд. Н. Чиренко]. – Київ : Шк. світ, 2015. – 187, [2] с. – (Б-ка „Шкільного світу“).

Пропонуються сценарії виховних заходів щодо національно-патріотичного виховання учнів: уроків мужності, бесід, диспутів, народознавчих свят, годин спілкування та ін..

200. **Всім серцем своєю** Україну любіть! : [сценарій] // Позакл. час. – 2011. – № 4. – С. 19–26.

201. **Демченко В. Г.** Урок мужності : [сценарій] / В. Г. Демченко // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 7 (лип.). – С. 39–42.

202. **Державні символи України** : [сценарій] // Позакл. час. – 2014. – № 7. – С. 83–86.

203. **Іванчук Л. В.** Твої герої, Україно! : усний журн. / Л. В. Іванчук // Шк. б-ка. – 2017. – № 2. – С. 1–4.

204. **Івахів Л. А.** Народні символи України : (вихов. захід, 5–8 кл.) : [сценарій] / Л. А. Івахів // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 3. – С. 9–13. – Бібліогр.: 6 назв.

205. **Крук Т. Є.** „Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ!“ : (сценарій вихов. заходу патріот. спрямування [в шк. б-ці]) / Т. Є. Крук // Шк. бібліотекар. – 2015. – № 4 (квіт.). – С. 35–39.

206. **Ми – діти твої, Україно** : сценарії вихов. заходів : 1–4 кл. / упоряд. Тітченко О. М. ; [голов. ред. Богдан Будний ; худож. Євгенія Рудюк]. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, [2014]. – 319 с.

207. **Микитюк Л. В.** „Я люблю Україну!“ : (конкурс.-ігрова програма, 9–11 кл.) / Л. В. Микитюк // Вихов. робота в шк. – 2016. – № 8. – С. 32–38. – Текст доступний також в інтернеті: <http://journal.osnova.com.ua/download/2-141-58761.pdf>.

Мета заходу: актуалізувати знання учнів про цікаві факти з історії та культури України, сприяти розвитку пізнавальних інтересів та інтелектуальних

здібностей, формувати почуття національної гідності, поваги до здобутків своїх пращурів і сучасників.

208. **Морозова Н. В.** Розробка позакласного виховного заходу на тему: „Моя країна – Україна!” [Електронний ресурс] : [9–11 кл.] / підгот. Морозова Наталія Василівна ; Комун. закл. Сум. облради – Глухів. загальноосвіт. шк.-інтернат I–III ст. ім. М. І. Жужоми // Освіта. ua : [портал]. – Електрон. дані. – [Київ] : Osvita.ua. Видавництво „Плеяди”, 2015. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/47369/, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

Сценарій заходу, мета якого – виховувати любов до історії, мови, культури української держави; викликати інтерес до вивчення минулого нашого народу; сприяти вихованню й розвитку патріотичних почуттів, національної гідності.

209. **Московенко О. С.** З чого починається Батьківщина? : [сценарій заходу в шк. б-ці] / О. С. Московенко // Шк. бібліотекар. – 2013. – № 5 (трав.). – С. 22–26.
210. **Мохарева Т.** „Моя прекрасна українська мова, найкраща пісня в стооголосі трав” : сценарій позаклас. заходу / Тетяна Мохарева // Укр. мова та літ. – 2010. – Жовт. (№ 38/40). – С. 47–51.
211. **Назаренко А. С.** „Україна – наш спільний дім” (для учнів 8–9-х класів) : [усний журн.] / А. С. Назаренко // Шк. бібліотекар. – 2015. – № 1 (січ.). – С. 18–23. – Бібліогр.: 16 назв.
212. **Петрунькіна Ю. О.** Ми – діти твої, Україно! / Ю. О. Петрунькіна // Кл. керівнику. Усе для роботи. – 2015. – № 9. – С. 8–11.
- Сценарій позакласного заходу, присвяченого історичному минулому нашої держави.*
213. **Погрібна О.** Моя люба мова, мова українська. Стільки в тобі рідного! Стільки в тобі близького : [сценарій] / О. Погрібна // Позакл. час. – 2010. – № 10. – С. 17–20.
214. **Пономаренко Л. В.** Ми – діти твої, Україно! : сценарії заходів нац. спрямування. 1–4 кл. / Л. В. Пономаренко, С. В. Тютюнник. – Харків : Основа, 2015. – 126 с. – (Серія „Початкова школа. Виховна робота”).
- Посібник містить сценарії виховних заходів національного спрямування для початкової школи (свята, години спілкування, інтелектуальні ігри, подорожі, КВК та ін.).*
215. **Приходько Ю. М.** „Я люблю Україну” : (конкурс-гра [в шк. б-ці]) / Ю. М. Приходько // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 4 (квіт.). – С. 8–11.

216. **Соколова Н. І.** З Україною в серці : розробка вихов. заходу для серед. і ст. шк. віку / Н. І. Соколова // Пед. вісн. – 2015. – № 1. – С. 75–79. – Бібліогр.: 7 назв.
217. **Сценарії виховних справ** [Електронний ресурс] // Нац.-патріот. виховання юного покоління / департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
218. **Ткачук Н. П.** „Україна – рідний край. Люби її і захищай” : (година патріота) / Н. П. Ткачук // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 2 (лют.). – С. 19–22.
Розробка бібліотечного уроку, мета якого зміцнювати почуття національної гордості учнів, подяки захисникам Вітчизни, виховувати в учнів усвідомлення себе дітьми великої нації з глибоким історичним корінням, високою культурою та мораллю, виховувати відповідального й політично свідомого громадянина, патріота України.
219. **Тютюнник Ю. А.** Рідна мати – Батьківщино, ти одна у нас! / Ю. А. Тютюнник // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 4 (квіт.). – С. 31–33.
Сценарій бібліотечного уроку. Мета: виховання в учнів почуття патріотизму, гордості й любові до своєї Батьківщини.
220. **Чеверда Г. Г.** Україна – єдина країна : [сценарій заходу] // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 6 (черв.). – С. 42–47.
221. **Шев’якова І. С.** „Я – громадянин України” : (вихов. захід, 6–7 кл.) / І. С. Шев’якова // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 8. – С. 12–15. – Текст доступний також в інтернеті: <http://journal.osnova.com.ua/download/2-117-44822.pdf>.
Захід розроблений з метою виховання в школярів внутрішньої свободи та поваги до держави, любові до Батьківщини, національної свідомості, гідності, усвідомлення приналежності до рідної землі, українського народу, гармонійного виявлення патріотичних почуттів.

ІV. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ Й БІБЛІОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

222. **Від проголошення незалежності до нової України** [Електронний ресурс] : рек. бібліогр. список до проведення Першого уроку у 2016/2017 навч. році / упоряд.: Вербова В. В., Горбенко Н. А., Демида Є. Ф. ; бібліограф. ред. Самчук Л. І. ; Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського // До

- проведення Першого уроку в навчальних закладах України / Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2016]. – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/ua/бібліографічні-ресурси/бібліографічні-посібники-з-актуальн/до-проведення-першого-уроку-в-навчаль/>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
223. **Годецька Т. І.** Формування патріотизму та активної громадянської позиції молоді України [Електронний ресурс] : (аналіт. огляд) / Годецька Т. І. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. факс. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – Вип. 3. – С. 3–7. – Бібліогр.: 10 назв. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Analituchnyy_visnuk_2016-3.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
224. **Горак В. В.** Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління в Україні: сучасний стан [Електронний ресурс] : (аналіт. огляд) / Горак В. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. факс. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2015. – Вип. 1. – С. 2–10. – Бібліогр.: 25 назв. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/analytical_bulletin_1_2015.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
225. **Добко Т. В.** Патріотизм. Патріотичне виховання [Електронний ресурс] : бібліографія (1991–2008) / Т. В. Добко, Ю. С. Левченко // Україна : події, факти, коментарі : інформ.-аналіт. журн. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Електрон. дані. – 2009. – № 7. – С. 77–86. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/u0907_vdbo.pdf, вільний (дата звернення: 26.06.17). – Назва з екрана.
226. **Країна в серці Європи – Україна** : бібліогр. покажч. : до 25-річчя незалежності України / М-во культури України, Держ. б-ка України для юнацтва, держ. закл. ; [уклад. Г. Буркацька ; ред. С. О. Чачко ; відп. за вип. Г. А. Саприкін]. – Київ : Держ. б-ка України для юнацтва, 2016. – 52 с.
227. **Національно-патріотична ідея** в освіті й вихованні дітей і молоді в Україні : рек. бібліогр. покажч. / уклад. Айдарова Людмила Григорівна ; наук. ред.

- Турко Іван Федорович ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, бібліотека. – Харків : [ХНПУ], 2015. – 29 с. – Текст покажчика доступний також в інтернеті: <http://lib.hnpu.edu.ua/node/19>.
228. **Національно-патріотичне виховання** молодших школярів : (рек. бібліогр. список) / упоряд. Вербова В. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : довідк. бюл. : [електрон. фах. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. – Вип. 5. – С. 62–71. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/Analituchnyy_visnuk_2017-5.pdf, вільний (дата звернення: 18.05.17). – Назва з екрана.
229. **Національно-патріотичне виховання** – пріоритетний напрям цілісної виховної системи загальноосвітнього навчального закладу : бібліогр. дайджест / Волин. обл. б-ка для юнацтва ; [уклад.: Н. Ількевич, І. Никитюк ; відп. за вип. А. Єфремова]. – Луцьк : [б. в.], 2015. – 38 с.
230. **Національно-патріотичне виховання** учнів загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізаційних суспільних змін [Електронний ресурс] : (рек. бібліогр. список) / упоряд. Углова О. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. фах. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2015. – Вип. 2. – С. 15–40. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Analituchnyy_visnuk_2015-2.pdf (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
- Te same // Завуч. – 2016. – № 12 (черв.) – С. 2–19 вкладки.*
231. **Національно-патріотичне виховання** учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] : рек. бібліогр. список до проведення Першого уроку в 2015–2016 навч. році / упоряд. Деміда Є. Ф. ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського // До проведення Першого уроку в навчальних закладах України / Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2015]. – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/ua/бібліографічні-ресурси/бібліографічні-посібники-з-актуальн/до-проведення-першого-уроку-в-навчаль/>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
232. **Патріотизм – основа духовного становлення громадянина** : рек. бібліогр. список літ. / Терноп. обл. комунал. ін.-т післядиплом. пед. освіти ; упоряд.

- Бабовал Н. Р. – Тернопіль : [б. в.], 2016. – 9 с. – Текст посібника доступний також в інтернеті: <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/handle/123456789/3515>.
233. **Патріотизм як елемент** культури : бібліогр. огляд-дайджест / М-во культури України, Держ. б-ка України для юнацтва ; [уклад. В. І. Вовк ; ред.: С. О. Чачко, В. М. Кучерява ; відп. за вип. Г. А. Саприкін]. – Київ : [б. в.], 2016. – 36 с. – Текст видання доступний також в інтернеті: <http://www.4uth.gov.ua/bibliography/patriotism.pdf>.
234. **Патріотичне виховання підростаючого** покоління [Електронний ресурс] : (бібліогр. список) / Миколаїв. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти // Метод. матеріали / Миколаїв. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Електрон. дані. – [Миколаїв], 2017. – Режим доступу: <http://moippo.mk.ua/index.php/vixovna-robota/283-patriotichne-vikhovannya/metodichni-materiali/2349-patriotychne-vykhovannia-pidrostaiuchoho-pokolinnia-bibliografichniy-spysok>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
235. **Патріотичне виховання підростаючого** покоління [Електронний ресурс] : бібліогр. список / [упоряд.] В. О. Суткова // Нац.-патріот. виховання юного покоління / Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін. – Електрон. дані. – Київ, [2014]. – 10 с. – Режим доступу: <http://kyiv-oblosvita.gov.ua/poradi/102-patriotichne-vikhovannya-yunogo-pokolinnya>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
236. **Патріотичне та духовно-моральне** виховання школярів [Електронний ресурс] : (реферат. огляд, ч. I) / упоряд. Рабаданова Л. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. фак. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2015. – Вип. 1. – С. 23–27. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/analytical_bulletin_1_2015.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.
237. **Патріотичне та духовно-моральне** виховання школярів [Електронний ресурс] : (реферат. огляд, ч. II) / упоряд. Рабаданова Л. В. // Аналіт. вісн. у сфері освіти й науки : інформ.-аналіт. бюл. : [електрон. фак. вид.] / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2015. – Вип. 2. – С. 51–53. – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/wp->

content/uploads/2016/03/Analituchnyy_visnuk_2015-2.pdf, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.

238. **Україна – єдина країна :** рек. бібліогр. список до Першого уроку у 2014/2015 навч. році / упоряд.: Тарнавська С. В., Вербова В. В., Демида Є. Ф., Кривоносова О. В. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Самчук Л. І. ; [Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського] // Освіта. – 2014. – 20–27 серп. (№ 34). – С. 8–9. – Текст доступний також в інтернеті: <http://dnrb.gov.ua/ua/бібліографічні-ресурси/бібліографічні-посібники-з-актуальн/до-проведення-першого-уроку-в-навчаль/>.
239. **Україна – наш спільний дім** [Електронний ресурс] : рек. бібліогр. список для проведення першого уроку в загальноосвіт. та проф.-техн. навч. закл. України / упоряд.: Вербова В. В., Горбенко Н. А. ; бібліограф. ред. Самчук Л. І. ; Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського // До проведення Першого уроку в навчальних закладах України / Держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Електрон. дані. – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2014]. – Режим доступу: <http://dnrb.gov.ua/ua/бібліографічні-ресурси/бібліографічні-посібники-з-актуальн/до-проведення-першого-уроку-в-навчаль/>, вільний (дата звернення: 02.04.17). – Назва з екрана.